

„Compozitorul român trebuie să redea prin muzică ceea ce firea neamului său reprezintă mai caracteristic, mai trainic și definitiv. Aici este izvorul originalității și personalității artistului creator.“

Sabin DRĂGOI

Se împlinesc, în această toamnă, 50 de ani de când Sabin Drăgoi, fiul lui Vasile Drăgoi și al Floarei Cojan, țărani din viță de iobag, se statornicea în orașul de pe malurile Begheului. A fost o întâmplare cu totul fericită transplantul unui talent ales pe pământul roditor de frumuseți al Banatului. La vremea aceea, ca și acum, bănățenii cântau, cu mic — cu mare, în cor. Existau aci cele mai vechi tradiții corale din țară, făurite în bună parte de țărâtime. Ansamblurile corale de plugari împinziseră provincia și se încheaseră în cunoscuta *Asociație a corurilor și fanfarelor* din Banat, pusă sub îndrumarea lui Vidu. Aci s-a petrecut acel fenomen, unic pe atunci: apariția în circuitul cultural a dirijorilor și compozitorilor țărani. Cine va scrie vreodată cronica regiunii, va trebui să consemneze, printre precursorii și contemporanii lui Sabin Drăgoi, numele modeste, dar semnificative ale plugarilor: Vidu Guga, Nistor Miclea, Ion Drăghici și ale altora, din Mircina, din Vărădia, din Chizătău.

De altfel, *Ruga de la Chizătău* din 1882, care întrunea 11 coruri țărănești, aflate, folosind o expresie a epocii, într-o „emulare“, constituie cel dintâi concurs coral din țara noastră.

Astfel stînd lucrurile, integrarea personalității lui Sabin Drăgoi în climatul cultural-artistice al Timișoarei nu se putea face decît prin muzica corală. Și așa a și fost. Noul cetățean al orașului culege și prelucrează, cu hărnicie de albină, folclorul satelor. Preia și conduce în concerte publice corul „*Doina*“ și mai apoi „*Banatul*“. Se bucură de colaboratori devotați și entuziaști ca Iosif Velceanu, Ioachim Perian, dar mai ales de harnicul și competentul dirijor și profesor, tînăr pe atunci, Lucian Surlașiu, care după anii 30 îi va interpreta în primă audiență cele mai valoroase creații cu corala „*Crai Nou*“.

Timișoara i-a fost lui Sabin Drăgoi, mai mult de un pătrar de veac, leagănul înfloririi, orașul maturității sale împlinite. Aici au fost scrise celebrele coruri: *Trandafir de pe răzoare*, *Idilă bihoreană*, *Bănățeană*; aci și-a încheiat monumentală sa colecție „*303 Colinde*“, încununată de Academie cu Marele premiu „*Năsturel*“, premiu atribuit unor precursori eminenți în cultura românească precum: Vasile Alecsandri și Liviu Rebreanu.

La Timișoara au văzut lumina zilei Caietele de *Doine și cîntece pentru voce și pian*, atît de cunoscute azi: *Ș-aseară fusei pe coastă*, *Lumea zice că mi-s lotru*, *Săracă inimă bună*, *Ploaia-mi ploaie pe hotare* și celelalte.

Harnic și dăruit culegător, Sabin Drăgoi umblă prin Banat, în lung și-n lat, și adună mereu. Mii de cîntece, jocuri și colinde. Se angajează la o anchetă monografică întreprinsă în comuna Belinț de către Institutul social Banat-Crișana. Din 90 de melodii culese, alege și aranjează 30, care vor constitui o nouă culminație a scriiturii sale corale și care îl leagă de acest pămînt. Corurile Belințului, cu toată simplitatea mijloacelor de expresie folosite, vor rămîne în fondul de aur al muzicii românești prin forța lor emoțională incredibilă.

Nu este în intenția noastră să vorbim exhaustiv despre o operă atît de întinsă ca aceea a muzicianului pe care, din inițiativa Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă al Jud. Timiș, îl rememorăm în aceste zile. Însă, oricît ar fi de concentrată la esență o expunere asupra moștenirii sale, trebuie să ne oprim la alte cîteva momente-cheie din activitatea sa. Întîi, la *Năpasta*, adică la opera care l-a consacrat definitiv în muzica românească, la opera ce îi înlocuiește numele prin acela de „autor al *Năpastei*“, spus sau scris de atîtea ori.

Năpasta a fost concepută și finisată în orașul nostru. „Am ales puternica dramă a lui Caragiale pentru subiectul ei profund popular, acțiune concentrată, conflict veridic și uman, cu personaje care pătimesc, năpăstuite de soartă, fără vina lor“, — mărturisește compozitorul.

Cu această lucrare se inaugurează un nou stil și o nouă orientare în muzica dramatică românească. Montată și interpretată de Opera Română din București la sfîrșitul lunii mai 1928, *Năpasta* reprezintă un punct nodal al genului, despre care Mihail Jora avea să scrie că i-a fost dat să audă „pentru întîia oară o operă scrisă în curatul stil românesc, transpus pe un plan superior de ougetare muzicală“.

Bucuria triumfului premierei, ca și uriașa demonstrație ce i s-a făcut în gara Timișoarei de către cetățenii orașului, au rămas adînc înțipărite în mintea compozitorului.

Stimulentul *Năpastei* l-a îndemnat să persiste în domeniul creației de operă. Drept aceea, după 10 ani isprăvește *Kir Ianulea*, avînd la bază nuvela aceluiași Caragiale. Apoi îi urmează *Horia*, necîntată încă, epopee desprinsă din istoria agitată a Transilvaniei, cu figura eroului martir, la loc central.

O lucrare aparte, prin structură și problematică, este oratoriul *Constantin Brâncoveanu*, tablou vibrant de înaltă spiritualitate al voevodului muntean, cu rădăcini adînci în melosul popular și cultic — tradițional. Parfumul modal,

prezent ca în nici o altă creație a lui Drăgoi, afectul elevat și cristalin ce se desprinde din paginile partiturii, imprimă lucrării o trăinicie, astăzi poate abia întrezărită din motive de perspectivă în timp.

Timișoara anului 1928 îl află terminându-și *Divertimentul rustic*, început la Deva, această sinteză admirabilă a tradiției populare, în care cinci genuri folclorice, cu vechime de veacuri multe la număr, redau plastic, în suită instrumentală, momente din viața satului. Încununată cu Premiul I „George Enescu”, suita a sunat în primă audiție timișoreană integrală în interpretarea societății filarmonice locale „Amicii muzicii”, cu 45 de ani în urmă.

Cu salturi mari, pe firul cronologiei creației sale, ajungem la *Poemul neamului*, sau *Povestea neamului*, cea mai larg dimensionată lucrare simfonică a lui Sabin Drăgoi. Prin destinație și titlu, poemul acesta simfonic de mare inspirație întruchipează o frescă sonoră, care se suprapune picturii murale a Ateneului săvârșită de pictorul C. Petrescu. Forța de evocare, corespondența sugestivă între muzică și pictură, ca și prezența în tematică a unor moduri străvechi, fac din *Poem* o operă viabilă, scrisă cu meșteșug de virtuoz.

Sabin Drăgoi, împreună cu generația sa și cu celelalte generații de după el, astăzi vîrstnice, a petrecut drama celui de al doilea război mondial, a apucat ziua Victoriei asupra întinericului și a intrat în era însoțită de după Eliberarea României de sub jugul fascist. Departe de a osteni, condeiul compozitorului își continuă munca creatoare în orînduirea cea nouă, parcă mai febril ca niciodată. Prefacerile adînc structurale, petrecute în viața țării pe drumul larg al socialismului, procesul de dezvoltare și consolidare a culturii socialiste, îl găsesc pe Sabin Drăgoi în primele rînduri. Cei peste 20 de ani din ultima etapă a vieții sale mărturisesc o aderență, am putea zice organică, și un devotament fără prihană pentru țara sa izbăvită de jugul exploatarei. La tot pasul, în tot ce a scris după 23 August, se găsesc înnoiri de formă și conținut.

Să amintim întii despre cîntecul de masă, despre cele peste 30 de coruri, inaugurate prin aoeI *Imn al muncii*, scris în vreme ce participa la demonstrația oamenilor muncii timișoreni, de 1 Mai 1945 ; sau *Poemul simfonic La moartea unei tovarășe căzute în ilegalitate*, în care zugrăvește figura unei luptătoare antifasciste, decedată în închisoare. Lucrarea a fost scrisă în cinstea celei de-a 30-a aniversări a P.C.R. În ea, compozitorul urmărește atent și ardent uriașele primeniri.

Îl impresionează efortul de electrificare a țării, ca și perspectiva construirii Hidrocentralei de la Bicaz ; ca urmare, dă la iveală cantata *Mai multă lumină*, cu imagini de pe valea Bistriței și cu apoteoza luminii țîșnită din apă.

Cam în aceeași perioadă se apucă și isprăvește amplul oratoriu *Povestea Bradului*, izvorit din viața muncitorilor pădurii și închinat lor, în care episoadele corale și frumusețea descrierii înălțimilor montane alcătuiesc coloana vertebrală a lucrării.

Din bogata activitate componistică de după Eliberare, desprindem Suitele sale pentru orchestră. Una dintre ele, *Petrecere populară*, scrisă nu mult înaintea plecării definitive a compozitorului la București, evocă, spre sfîrșit, Carașul bănățean, printr-o baladă de o neasemuită frumusețe, denumită sugestiv de autor, *A fost odată*.

Cealaltă, *Mitrea Cocor*, poate cea mai valoroasă din suitele de după război, este extrasă din muzica pentru film, după romanul cu același nume al lui Mihail Sadoveanu. În șapte părți, suita aceasta programatică cuprinde principalele episoade ale romanului.

Își aduce aminte de neostenita sa pasiune de culegător, de viața de folclorist, ca și de nobila figură a lui Béla Bartók, alt pătimaș culegător de nestemate din creația anonimă, căruia îi dedică în 1953, la 10 ani de la moarte, o *Mică suită de dansuri populare* și liedul intitulat plastic *Peregrinare cu straița*.

Îl atrag, ca un magnet, locurile natale. Așa încît, de la o vreme își petrece vacanțele, împreună cu familia sa, la Seliște, unde, cu colaborarea soției sale Ana Sidonia, scrie, după Petre Dulfu, libretul și muzica operei *Păcală*. Această operă comică, destinată copiilor, evocă isprăvile eroului legendar cu același nume, printr-o acțiune localizată în părțile făgărășene.

Sabin Drăgoi, omul, a fost creionat prin cuvintele nemuritoare ale lui Tudor Arghezi : „Am avut plăcerea să cunoaștem pe Domnul care poartă numele de Sabin Drăgoi, simplitatea lui leală, înfățișarea lui puternică de zimbru cu obrazul palid și greu și să strîngem bărbăteasca lui mîna masivă de bronz. În ochii lui umezi, scăpărați de o negreață de fier fulgerătoare, am identificat ceea ce nu se zărește decît în fundul apelor, în vîrfurile piscurilor înstelate și-n căutarea sigură a sălbăticiunilor răpitoare din văzduh.”

Sabin Drăgoi, răsplătit de România socialistă cu înalte distincții, cu titluri, nu este astăzi numai al Timișoarei, al Banatului, ci al țării întregi.

Timișoara, leagăn al înfloririi sale creatoare, oraș al maturității sale artistice, îi aduce astăzi un omagiu pentru înfăptuirile și hărnicia dovedită în tot ce a creat.

Fie ca amintirea lui Sabin Drăgoi să dăinuie mereu în mintea noastră, fie ca opera sa să înobileze prin frumusețea ce o conține, sufletele celor care vin după noi.

Ion ROMĂNU